

Jaarverslag secretariaat 2023

Ledenbestand

Zoals elk jaar beginnen we ook dit keer weer met de belangrijkste mensen van de Heemkring en dat zijn natuurlijk de leden. Het totale ledental is in 2023 gestegen. Een groei van 16 leden. Onderstaand staatje laat de ledenverdeling per plaats in onze gemeente zien.

	1-1-2023			31-12-2023			verschil
	leden	gezinsl.	totaal	leden	gezinsl.	totaal	
Gilze	196	57	253	201	56	257	4
Rijen	151	34	185	163	34	197	12
Molenschot	15	3	18	15	2	17	-1
Hulten	7	1	8	7	1	8	0
Overige pl.	47	3	50	48	3	51	1
	416	98	514	434	96	530	16

Vrijwilligers

Op de peildatum van 1 november registreerden we 75 vrijwilligers, verdeeld over vijftien werkgroepen, te weten Bezorgers, Bibliotheek en Archief, Boekendistributie, Kadasterkaarten, Facilitaire dienst, ICT, Genealogie, Redactie De Mulder, Tentoonstelling, Tuin en gebouw, Tijdmachine/Wiki, Archeologie, "Ut Taolgenootschap" en de projectgroepen dorpswandelingen en 'Kamp Rijen'.

Het bestuur dankte de vrijwilligers op de vrijwilligersavond van 24 november jl. tijdens een gezellig samenzijn met een pubquiz met leuke prijsjes, een hapje en een drankje. Er waren 39 vrijwilligers aanwezig.

Bestuur

Het bestuur kwam in 2023 11 keer bijeen voor een bestuursvergadering en kwam daarnaast in een kleinere samenstelling bijeen als dit noodzakelijk was.

32 leden bezochten de algemene ledenvergadering op 31 januari 2023.

Er is een paar maal per jaar contact met andere Heemkringen in de omgeving.

19 oktober heeft het bestuur een bezoek gebracht aan het Regionaal Archief in Tilburg.

Lezingen

In 2023 konden we weer 6 lezingen organiseren. De lezingen werden gemiddeld door 25-35 leden bezocht. De lezingen hadden de volgende onderwerpen:

14 februari 2023: Watersnoodramp door Jaap Schoof(40 leden)

21 maart 2023: Kelten door Johan Hendriks(30 leden)

4 april Workshop Archeologie door Stijn van As(25 leden)

24 april Lezing openbaar (in Schakel) Brabant in de Middeleeuwen Arnoud Bijsterveld(70 mensen)

24 oktober Lezing Smokkelen in Brabant, de familie Kwak, door Alex van Dongen(24 leden)

12 december Lezing de jaren 80 door Ad Rooms(21 leden)

Jumbo spaaractie

De afronding van deze actie heeft nog tot in september geduurd. Daarna is deze actie definitief afgesloten.

Excursie ECCO

Op 25 mei hebben 30 leden een bezoek mogen brengen aan de ECCO-fabriek in Dongen. Dit was een uniek gebeuren dat ons aangeboden werd. Een zeer interessante morgen waarin we alle aspecten van het verwerken van het leer mochten ervaren.

Jaarlijkse Excursie

De jaarlijkse excursie heeft op vrijdag 7 juli plaatsgevonden.

Ons reisdoel dit jaar was Thorn. Na de koffie werd een stadswandeling onder begeleiding van stadsgidsen gedaan. We genoten van een heerlijke lunch en vervolgden de reis naar het Philippsmuseum in Eindhoven. Daar was er de mogelijkheid om nog even te winkelen. Er waren 60 deelnemers, een aangepast aantal mensen vanwege de buscapaciteit.

Muziekavond

Op 22 september was er de jaarlijkse Muziekavond met 'Un Bietj'e Brabants' in de Hooikar. De avond was erg gezellig en werd goed bezocht.

Tuin Heemkring

Er is hard gewerkt aan de tuin van de Heemkring. Er is een waterbergingsysteem aangelegd waarbij regenwater van het gebouw wordt opgevangen en ter plekke in de bodem wordt geïnfiltreerd. Het riool dient dan als overstort. Voor het beregenen is een computergestuurd beregeningssysteem aangelegd. De heemtuin is opnieuw ingericht. De paden met een nostalgische bestrating aangelegd. Zodat iedereen alles goed kan bekijken.

In mei volgend jaar zal de officiële opening plaats vinden.

Duurzaamheid.

Ook in het gebouw zijn samen met onze gemeente maatregelen getroffen om het energieverbruik terug te dringen. Vorig jaar zijn alle lampen vervangen door LED-lampen. Sinds begin dit jaar kunnen wij onze verwarming vraaggestuurd regelen. Met andere woorden alleen op die momenten dat wij gebruik maken van het gebouw kunnen we de verwarming per ruimte aansturen. Hiermee wordt het gasverbruik gereduceerd.

Facilitaire dienst

Als werkgroep zijn wij de gastvrouw en gastheer voor onze leden en bezoekers van de tentoonstelling, bij een lezing of voor een andere activiteit.

Daar hoort ook een kopje koffie of thee bij, maar zeker ook een praatje. Het is erg leuk om zoveel mensen te ontmoeten en hen het gevoel te geven dat zij welkom zijn.

Wij maken ieder jaar een rooster voor onze leden van de werkgroep. De werkgroep bestaat uit 8 leden. Ons gebouw vraagt om sfeervol en opgeruimd te zijn.

Wij zijn altijd op zoek naar nieuwe leden om onze werkgroep te versterken, want vele handen maken licht werk.

Bibliotheek en Archief

Documenten

De werkgroep is bezig met het inventariseren en opschonen van de in het archief van de Heemkring aanwezige stukken. De voor de heemkundige geschiedenis van Gilze en Rijen relevante documenten worden beschreven en de archiefdozen worden naar onderwerp op de beeldbank gezet. Op deze manier is digitaal terug te vinden welke documenten waar in het archief te vinden zijn. De werkgroep is inmiddels al ver gevorderd met haar werkzaamheden waardoor het archief overzichtelijker en toegankelijker wordt voor onderzoek.

Voorwerpen

De aanwezige voorwerpen worden geïnventariseerd en opgeschoond. Dubbele exemplaren zijn verwijderd en relevante voorwerpen worden gefotografeerd. Zo gaan de religieuze afbeeldingen die we niet bewaren naar kerkelijke instanties die daar belangstelling voor hebben. De foto's worden per onderwerp op de beeldbank gezet zodat we een digitale toegang krijgen tot de voorwerpen die in het bezit zijn van de Heemkring. Voor deze werkzaamheden is een daglicht set aangeschaft.

Weekbladen

Het Weekblad Gilze-Rijen wordt door het Regionaal Archief Tilburg in de loop van het volgende jaar gedigitaliseerd. De Heemkring heeft unieke exemplaren van voor de Tweede Wereldoorlog. Alle papieren versies gaan naar Tilburg. Dit betekent dat we straks veel ruimte gaan krijgen in de archiefkamer en dat we digitaal op onderwerp kunnen gaan zoeken in de Weekbladen. Dit zal een belangrijke bron van informatie zijn.

Bibliotheek

De werkgroep heeft een opschoningsslag gedaan in de bibliotheek. Boeken die niet relevant waren voor de geschiedenis van Gilze en Rijen en Brabant zijn verwijderd. Dit leverde veel ruimte op en we hebben nu weer een bibliotheek die up-to-date en digitaal te raadplegen is.

Fotoarchief

Er is een grote hoeveelheid ingescande foto's die in de afgelopen tijd is blijven liggen. Die worden nu op relevantie beoordeeld en daarna stapsgewijs beschreven en op de beeldbank gezet. Voorts worden de dubbele foto's die op de beeldbank staan zoveel mogelijk verwijderd. Er komen zeer regelmatig vragen binnen over ons fotomateriaal. Die vragen kunnen we meestal naar tevredenheid beantwoorden.

Externe archieven

Het binnengekomen archief van dhr. Jolie met Tweede Wereldoorlog materiaal is in het afgelopen jaar geïnventariseerd en gearchiveerd. Momenteel wordt gewerkt aan het nagelaten archief van Jeanne de Hoon.

Archief

Dit jaar is er intensief gewerkt om ons papieren archief uit te zoeken, te ordenen maar vooral om het digitaal zichtbaar te maken via onze beeld- en archiefbank. Momenteel hebben we ca. 300 archiefdozen staan. Hierna is het de bedoeling om nog een extra slag te maken door zoveel mogelijk gelijkwaardige documenten uit de verschillende archiefdozen bij elkaar te voegen.

Ook werd ons boekenbestand doorgelicht. Een aantal boeken zijn verwijderd aangezien deze niets met onze lokale heemkunde en die van de directe regio te maken hadden.

“Steunt de uitgeslotenen” Dit boek van Kees van der Heijden is officieel uitgegeven op 15 december en werd in december cadeau gedaan aan alle leden van de Heemkring. Zij kregen dit in plaats van de Mulder van januari 2024.

Dialect

Kort voor het begin van de corona periode zijn we gestart met onze werkgroep. Een ‘valse start’? In elk geval geen gemakkelijk begin. Maar de groep is in stand gebleven en dat is al een pluspunt. Men kon in 2023 pas spreken van een echte werkgroep.

“ut Taolgenótschap” zoals de groep zich noemt, heeft het gehele jaar 2023 met zeven personen gewerkt; één persoon is afgevallen en ook weer vervangen.

We hebben vijf werkgroep vergaderingen gehouden in 't Oude Raadhuis.

Wij leverden voor elke uitgave van De Mulder een artikeltje in dialect aan, met uitzondering van de themauitgaven.

In januari hadden we drie filmpjes met gesproken dialect op onze website staan. Nu zijn het er vijf, een toename van twee, waarvan één wel klaar is, maar nog niet op de site staat.

Een interview met Piet Reinieren en een film over de militaire wijk in Rijen zijn de laatste filmpjes.

Het Dialect spreken is niet het moeilijkste voor ons maar wel het schrijven, want ook dat kan van dorp tot dorp verschillen. Wij willen daar voor Gilze en Rijen en zeker voor onze heemkring zelf een uniformiteit aanbrengen. Dit vergt wel veel voorstudie met nabesprekingen en vastlegging.

Daarvoor bezochten en volgden wij:

- met de gehele werkgroep de Dialectendag 'Brabanders en hun taal'
- de online workshop 'korte verhalen schrijven in dialect' door prof Swanenberg.
- een college 'Hoe schrijven wij ons eigen dialect' (twee van ons)
- online cursussen van Erfgoed Brabant. (meerdere van ons)
- de presentatie van de bachelorscriptie van Angela Veltman over Brabants dialect op Tilburg University (twee van ons); dit was een opdracht van Erfgoed Brabant.
- online lezing 'De herkomst van het Brabantse dialect' door Yoin van Spijk.
- in Den Bosch een dagcursus 'Hoe spel ik mijn dialect?' van Erfgoed Brabant.

Genealogie

Bidprentjes

Ook in 2023 is hier hard aan gewerkt. Alle bidprentjes zijn gescand en in het archief gezet. Momenteel staan er 22.816 op onze beeld- en archiefbank.

Kamp Rijen

In 2023 is er gewerkt aan het afronden van de minidocumentaire en de vier 3D-animaties. We wachten nog steeds op toestemming van Defensie om een wandelroute te maken in het bosgebied in Rijen.

Schrijversteam Wiki Gilze en Rijen / project Oorlogsslachtoffers

Als schrijversteam van Wiki Gilze en Rijen zochten we half april 2023 de publiciteit op om aandacht te vragen voor het project 'Geef elk oorlogsslachtoffer een gezicht'. Met dit project proberen we achtergrondverhalen en beeldmateriaal van 88 slachtoffers uit onze gemeente boven tafel te krijgen en ieder van hen een mooie digitale pagina op de Wiki Gilze en Rijen te geven.

We beschikten al over de slachtofferlijst en vrijwel alle bidprentjes en konden op deze essentiële gegevens voortborduren. Onze oproep leverde mooie aanvullende resultaten op. Dankzij lokale media als Weekblad Gilze en Rijen en Hallo Gilze-Rijen, maar ook door goede berichtgeving in bijvoorbeeld BN De Stem, Omroep Brabant en Brabants Dagblad hebben we veel reacties binnengekregen van binnen en buiten onze gemeente. Met al die (meestal) familieleden hebben we contact opgenomen en gesprekken gevoerd en we zijn nog altijd druk doende om alle informatie en beeldmateriaal uit te werken. En nog steeds doen we via onze media met regelmaat een oproep aan nabestaanden om op zolder naar foto's te zoeken en ons achtergrondverhalen te vertellen. Want hoewel we al een aardig eind op weg zijn, er blijven pagina's van slachtoffers die nog aanvullende verhalen kunnen gebruiken. Voor de stand van zaken zie

[https://wikimiddenbrabant.nl/Categorie:Oorlogsslachtoffers_Gilze, Rijen, Hulten, Molenschot](https://wikimiddenbrabant.nl/Categorie:Oorlogsslachtoffers_Gilze,_Rijen,_Hulten,_Molenschot).

Omdat we in oktober 2024 onderdeel zijn van het gemeentelijk project 'Tachtig jaar bevrijding', willen we tegen die tijd zo volledig mogelijk zijn met onze informatie en hopen we onze oorlogsslachtoffers zo goed mogelijk een gezicht te kunnen geven. Want hoe lang geleden ook, het blijft belangrijk hen te herdenken.

Publicaties

In 2023 zijn onder meer de volgende onderwerpen in publicaties aan de orde geweest:

- Nieuws op de website
- Artikelen uit De Mulder
- Wiki Gilze en Rijen
- Dialecten werkgroep 'Ut Taolgenootschap'
- Facebook
- De Jumbo actie
- Tentoonstelling

Maandelijks staat er een artikel op een volle pagina in Weekblad Gilze en Rijen.

- Januari: Op zoek naar verborgen archeologische kennis onder onze inwoners
- Februari: Gilze en Rijen en de watersnoodramp
- Maart: D'n Ericsson ging plat
- April: Schrijversgroep heemkring geeft elk oorlogsslachtoffer een gezicht
- Mei: Station Gilze-Rijen maakt het verschil
- Augustus: Eeuwenoud Landgoed Valkenberg blijft uniek en mysterieus
- September: Een dorpshart in Rijen
- November: Brandweer

Werkgroep archeologie

Vorig jaar is een opzet gemaakt voor de werkgroep archeologie, maar in 2023 kreeg deze vorm.

Bijl uit het Rijens Broek

Het jaar begon met een artikel over een geslepen bijl uit de late steentijd (omstreeks 3000 v. Chr.): een "flint oval bijl". Deze is enkele jaren geleden door een boer aangetroffen in het Rijens Broek. Het is een zeer zeldzame vondst uit een oud prehistorisch beekdal landschap, direct ten oosten van Rijen.

Archeologische workshops

Archeologen Fieke van den Blink en Stijn van As, beide lid van de vereniging, de werkgroep opgezet. Daar zijn twee bijeenkomsten uit voortgekomen, in de vorm van zo genoemde 'workshops'. De doelen waren: kennismaking met archeologie, en informele presentaties met vragen. In de eerste workshop kwam aan het licht hoe archeologisch onderzoek in Nederland georganiseerd is, en daarin werd onze gemeente uitgelicht. De tweede workshop was gericht op materiaal: wat komen archeologen zoal tegen, en wat mogen we in onze gemeente in de grond verwachten?

Publieksartikel van archeologisch onderzoek naar de kerk in Gilze

Ca. tien jaar geleden heeft voormalig onderzoeksbureau BILAN uit Tilburg een archeologische begeleiding uitgevoerd vanwege grondwerkzaamheden naast de St. Petrus' Bandenkerk in Gilze. Hier is een archeologisch rapport van verschenen. Deze rapporten zijn doorgaans slecht toegankelijk voor geïnteresseerden, en daarom zijn de resultaten van het onderzoek beknopt herschreven en verschenen in de Mulder. Vaker hopen we op deze manier jullie over archeologisch onderzoek in onze gemeente te informeren.

Archeologische opgravingen

De ontwikkeling van onze gemeente staat niet stil. In het kader van nieuwbouw en weg-padreconstructies zijn diverse archeologische onderzoeken gedaan, door diverse archeologische bedrijven. Van onderzoeksbureau RAAP, uit Weert, is een groot opgravingsrapport verschenen van onderzoek bij het Laarspad in Gilze. Daar zijn sporen en vondsten van een vroegmiddeleeuwse nederzetting aangetroffen (omstreeks 8^e/ 9^e eeuw na Chr.). In het kader van die ontwikkelingen is onlangs een tweede opgraving gepland, waarvan de resultaten ons nog niet bekend zijn. In een aangrenzend gebied heeft onderzoeksbureau BAAC uit 's-Hertogenbosch een kleinschalige opgraving uitgevoerd. Daarbij is een erf uit de midden/ late ijzertijd blootgelegd (omstreeks 300 v. Chr), met een volledig erf: sporen van een boerderij, bijgebouwen en een waterput. Het bedrijf Aeres Milieu heeft bij een begeleiding zelfs aanwijzingen gevonden voor menselijk activiteit uit het Neolithicum (ca. 2800 v. Chr.), vlakbij Hulten.

Toekomstmuziek

Al deze nieuwe informatie is weer voer voor de digitale database, waarin we bijhouden wat in onze gemeente wordt gevonden. Het idee van de database is dat deze in de toekomst in kaartvorm online te raadplegen is. Het blijkt een enorm data bestand, van vondsten en onderzoeken van de afgelopen decennia. De kaart is daarom nu nog toekomstmuziek, maar hopelijk iets waar we in volgend jaarverslag meer over kunnen vertellen.

Nieuwsbrief:

Er verschenen in 2023 in totaal 11 nieuwsbrieven voor gemiddeld 530 leden. In totaal hebben we 434 adressen voor leden en familieleden, waarvan er 423 de nieuwsbrief per e-mail ontvangen. Verder maken we ook gebruik van Twitter en Facebook.

Kwartaalblad De Mulder in 2023

In 2023 zijn de nummers 165 (januari), 166 (april), 167 (juli) en 168 (oktober) uitgebracht. Nummer 165 was een themanummer en is geheel gewijd aan het oude ambacht van 'wagenmakers en raaijmakers'. Hoe men in het verleden strafte voor moord, jeugdromband Juliana in Rijen, een oud onderzoek bij de Sint Petrus' Bandenkerk nader belicht en bijdragen van het Taolgenootschap zijn enkele onderwerpen uit de overige nummers. In het oktobernummer stond een uitgebreid verslag van de rol van Vliegbasis Gilze-Rijen in de wederopbouw van de Luchtstrijdkrachten na de Tweede Wereldoorlog. Bij elke nieuwe uitgave is een korte aankondiging geschreven voor Weekblad Gilze en Rijen en de website van de heemkring.

De redactie van De Mulder heeft vier keer vergaderd om artikelen te bespreken, ideeën voor nieuwe kopij uit te wisselen en de inhoud voor volgende nummers vast te stellen.

Dit jaar zijn er vier nummers van De Mulder verschenen, te weten de nummers 165 (januari 2023) tot en met 168 (december 2023).

Wij zijn nog altijd blij met de mensen die dit iedere keer voor ons bezorgen.

Werkgroep tentoonstelling

De tentoonstelling "Leer van Leer" is afgelopen jaar goed bezocht. Opvallend zijn er bij deze tentoonstelling vaak groepen geweest. Bestuur en werkgroep hebben besloten deze tentoonstelling te laten doorlopen tot begin april 2024. Dit vanwege de ruime belangstelling voor deze tentoonstelling. Er worden voorbereidingen getroffen voor een nieuwe tentoonstelling in het kader van de herdenking en viering van 80 jaar vrijheid. Door Corona moesten wij in maart 2022 de tentoonstelling over 'Bevrijding en wederopbouwjaren' sluiten. Wij herhalen nu deze tentoonstelling vanaf september 2024.

Onze sponsors in 2023:

Global-e voor de webhosting. Ouweland ontwerp (creatieve vormgeving), Veldsink-Roelands, Jumbo en Damen-De Kort-van Tuijl notarissen maken De Mulder mede mogelijk. Rabobank Gilze sponsorde via de clubkascampagne onze Heemkring.

Tachtig jaar vrijheid Gilze en Rijen

Door het projectteam van **Tachtig jaar vrijheid** zijn er een groot aantal deelprojecten ontwikkeld voor de herdenking en viering van tachtig jaar vrijheid. Heemkring Molenheide is deelgenoot hieraan met een zevental deelprojecten. Vrijwilligers zullen ook in 2024 hieraan werken.

Gilze en Rijen januari 2024,
Marian van Kessel en Jannie Faes
(secretariaat)